

DINIY TURIZMNING RIVOJLANISHIDA GEOGRAFIK OMILLARNING TA'SIRI

*“Alfraganus university” nodavlat oliy ta’lim
tashkiloti, Turizm va mehmondo’stlik
mutaxassisligi 1-kurs magistranti:
Zuparova Nargiza Aribjanovna
E-mail:zuparovanargiza7@gmail.com*

Annotatsiya: Dunyo miqyosida diniy hamda ziyorat turizmini rivojlantirish jarayonida ichki turizmning roli va o’rni, ichki turizmni rivojlantirish yo’nalishlari va mintaqalarda turistik resurslardan samarali foydalanishni rivojlantirishga ta’sir etuvchi omillar bayon etilgan. Mazkur turim turining rivojlanishiga ta’sir etuvchi ommillar o’rganilgan va uni rivojlantirish oid takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so’zlar: Muqaddas qadamjolar, madaniy-tarixiy maskanlar, arxeologik joylar, madaniyat, etnografika, din.

Hozirgi kunga kelib, dunyoda ibodat va ziyoratgohlarni o’rganishga qiziqish kuchaygan, chunki ziyoratgohlar insonlar kundalik hayotining ajralmas qismi bo’lib kelmoqda. Ziyorat turizm bozori ziyorat turlarni: muqaddas joylarni ziyorat qilish qadimdan bizgacha yetib kelgan masjid, cherkov, ibodatxonalarda ziyorat amallarini barajrish uchun sayohat mahsulotlarini qamrab oladi. Dunyo miqyosida so’nggi bir necha yil ichida halol turizm, shuningdek, ma’naviy turizmga bo’lgan talab o’sib bormoqda. Diniy motivatsiya turistlar oqimiga sezilarli ta’sir ko’rsatadi. Diniy turizmning tarixi asrlarga borib taqaladi. Diniy maqsadlarda sayohat qilish haqidagi eng qadimgi, ishonchli tasdiqlangan ma’lumotlar antik davrga to’g’ri keladi. Qadimgi yunonlar va rimliklar ziyoratgohlar va ibodatxonalarga tashrif buyurishgan. O’rta asrlarda diniy sabablarga ko’ra migratsiya rivojlanishda davom etib, yangi xususiyatlarga ega bo’lgan. Salb yurishlarining o’ziga xos ko’rinishida ziyorat ommaviy tus oladi. Ular musulmonlarga qarshi kurash va nasroniylarning muqaddas joylarini ulardan ozod qilish bayrog’i ostida kurash olib borishgan.

Ziyorat harakati XV-asrda va ayniqsa, XVI-asrlarda sezilarli darajada kengaydi. Uning ko’lamining o’sishi bilan birga oqimlarning soni ortib borgan. Muqaddas zaminga borganlarning ko’pchiligi uchun ziyorat faqat o’z manfaatlarini ro’yobga chiqarish uchun niqob bo’lib xizmat qilgan, boshqalari esa dindand xabardor bo’lishmagan. Ziyoratchilar orasida Quddusda Muqaddas qabrda ritsar unvonini olishga intilayotgan zodagonlar, diniy bilimlarni olishga intilayotgan qirollarning siyosiy va harbiy agentlari, Yustus Tenellus va Uilyam Postel kabi ijodkorlar bor edi. Ular Fransiya qiroli Fransisko II topshirig’iga binoan Falastinda Parij kutubxonalari

uchun noyob qo'lyozmalar topish ilinjida, savdo maqsadida sayohat qilayotgan savdogarlar bo'lishgan.

Bugungi kunda, ko'p asrlar oldin bo'lgani kabi, diniy e'tiqodlar sayohat qilishning asosiy motivlaridan biridir. Har yili dunyoda 200 milliondan ortiq kishi haj ziyoratiga boradi. Ulardan 150 millioni nasroniylar, 20-30 millioni hindular, 40 millioni buddistlar, musulmonlar, yaxudiylar va hokazolar... Dindorlar orom topish, og'ir xastalikdan xalos bo'lish, birdamlikni his etish umidida ziyoratgohlarga sajda qilish uchun ma'naviy yaqin insonlar bilan sayohat qilishadi. Ular ibodat amallarini bajarish, yuqori kuchlarga o'zlari erishgan inoyat uchun maqtov aytish yoki shunchaki hayotlarini ma'no bilan to'ldiradigan imonga minnatdorchilik bildirish uchun sayohatga chiqishadi.

Geografik jihatdan ziyoratning keng va juda xilma-xil tasvirini o'rganish uchun mintaqalashtirish qo'llaniladi. Dunyo miqyosida ziyoratning 11 ta makromintaqalari mavjud:

1. Xristian Yevropa.
2. Xristianlik va boshqa ko'plab dinlar mavjud bo'lgan Shimoliy Amerika.
3. Xristianlik va mahalliy an'anaviy dinlar ustunlik qiladigan Lotin Amerikasi.
4. Islom dini keng tarqalgan Shimoliy Afrika.
5. Islom diniga amal qiluvchilar ko'pchilikni tashkil etadigan, shuningdek, nasroniylik va an'anaviy dinlarning alohida markazlari joylashgan G'arbiy va Sharqiy Afrika.
6. G'arbiy Osiyoda islom dini ustunligi va nasroniylik va iudaizm anklavlari.
7. Janubiy Osiyoda hinduizm va buddizm tarqalgan, shuningdek, xristianlik, jaynizm, sikhizm va islom markazlari mavjud.
8. Buddizm, islom, nasroniylik va hinduizm anklavlari mavjud bo'lgan Janubiy-Sharqiy Osiyo.
9. Buddizm, konfutsiylik, islom va nasroniylik hududlari hukmron bo'lgan Sharqiy Osiyo.
10. Buddizm (asosan lamaizm) hukmronligi ostidagi Markaziy Osiyo.
11. Islom dini keng tarqalgan O'rta Osiyo.

Har bir makromintaqa, birinchi navbatda, o'zining ziyorat markazlari bilan mashhur. Ular dindorlarning xalqaro oqimini qabul qiladilar va ko'pincha diniy ixtisoslikni ma'muriy, sanoat, madaniy va turistik markazlarning funktsiyalari bilan birlashtiradilar. Bundan tashqari, makromintaqalarda milliy va mahalliy ahamiyatga ega bo'lgan diniy ibodat ob'yektlari mavjud.

Quddus dunyodagi eng yirik diniy markazlardan biridir. Quddus dunyoning diniy markazlari orasida alohida o'rin tutadi - uchta din : yahudiylar, nasroniylik va islom tarafdorlari uchun muqaddas joydir. Xristianlik asosan eng qadimgi monoteistik din bo'lib, yahudiylikka e'tiqod qiluvchi yahudiylar G'arbiy devorni ziyorat qilish uchun Muqaddas shaharga boradilar. Bu yerda, Devor oldidagi kichik

maydonda bir paytlar arablar tomonidan vayron qilingan ibodatxonaga motam tutadilar. To‘liq qora kiyingan pravoslavlar Xudo Yahye (Yahyo)ga chaqirishlarining ichki ritmiga muvofiq tebranadilar.

Xristianlar uchun Quddus Iso Masihning yerdagi yashashi (qolishi) bilan bog‘liq. Ularning ziyorat dasturining eng muhim nuqtasi - nasroniylik dunyosining asosiy ziyoratgohi – Tirilish (voskreseniye) cherkovidir. Har bir imonli dindor bu cherkovni ziyorat qilishga, uning qoldiqlarini – Golgofeni, Moylangan toshni, Tangrining hayotbaxsh etuvchi qabrini - hurmat qilishga va ibodat qilishga intiladi. Xudoning O‘g‘lini dafn etilgan joyini anglatuvchi kript turli xristian konfessiyalarining ibodatxonalari bilan mahkam o‘ralgan. Rim katoliklari motamli sukunatda bosh egib ta‘zim qilgan arman ruhoniylari yonida Xudoga shon-sharaf keltirishadi. Suriyalik pravoslav nasroniylar darhol ibodat so‘zlarini pichirlashadi. Xor qo‘shiqlarining afrikalik ritmlari va xushbo‘y tutatqi tutuni bilan to‘ldirilgan ibodatxonada efiopiyaliklar o‘zlarining marosimlarini bajaradilar. Qo‘shni joylashgan boshqa xorda yunonlar ibodat qilishadi. Hech kim hech kimni bezovta qilmaydi, hamma o‘ziga e‘tibor qaratadi.

Eng kuchli taassurot, Pasxa arafasida Quddusga tashrif buyurgan ziyoratchilarda, Muqaddas shanba kuni Tirilish (voskreseniye) cherkovida “Muqaddas olovning tushishi” sodir bo‘lganda qoladi. Imonlilar uchun bu voqea alohida ma’noga ega va Xudo insoniyatga yana bir yil umr berishini anglatadi. Quddus Patriarxi to‘g‘ridan-to‘g‘ri Muqaddas qabr tepasida qurilgan ibodatxonaga kiradi. Eshiklar muhrlangan, ularning atrofini soqchilar qo‘riqlashadi. Butun dunyodan kelgan ko‘plab nasroniy ziyoratchilar patriarxning paydo bo‘lishini his hayajon bilan kutishadi. Nihoyat, u yonayotgan shamlar bilan paydo bo‘ladi, undan jo‘shqin faryodlar va ko‘zlarida quvonch yoshlari bilan yig‘ilganlar shamlarini yoqadilar.

Musulmonlarning Quddusda o‘z belgilari bor. Ularning diqqatga sazovor joyi Xazrati Umar masjidi - bugungi kungacha saqlanib qolgan eng qadimgi islom diniy binosidir. Uning gumbazi diniy e‘tiqodga ko‘ra payg‘ambarimiz Muhammad s.a.v. osmonga ko‘tarilgan muqaddas qoyaning ramzidir. Muazzinlar tomonidan ko‘p marta yangrayotgan azonning baland ovozi qadimiy shahar tepaliklarida kuniga besh marta jaranglab, mo‘minlarni nomozga chorlaydi.

Xulosa qilib aytganda, diniy hamda ziyorat turizmining omillarini o‘rganish va rivojlantirish yo‘nalishlari belgilash butun dunyodan xorijiy sayyohlarning jalb qilmoqda. Sayyohlik kompaniyalarining maxsus diniy hamda ziyorat turlarini ishlab chiqishi, turistik tashkilotlar tomonidan ziyorat turizmining yangi segmentlaridan foydalanish, madaniy meros obidalariga, ziyoratgohlarga va qadomjolarga borish uchun sifatli tashish xizmatlarini tashkil etish, turizmini yanada barqaror rivojlanishida ijobiy ta‘sirini ko‘rsatadi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Сайфутдинов, Ш. (2022). Ўзбекистонда Зиёрат туризмини ривожлантиришнинг ижтимоий-иқтисодий механизмлари. Архив научных исследований.
2. Александрова А.Ю. Международный туризм. Учебник. М.: Аспект Пресс, 2002. 470 с.
3. Don Tapscott, Alex Tapscott. Blockchain Revolution: How the Technology Behind Bitcoin is Changing Money, Business, and the World, 2016, 324 p.
4. www.uzbektourism.uz - O'zbekiston Respublikasi Turizmni rivojlantirish davlat qo'mitasi sayti.